

ԹՅԵՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՏՈՒՄՆԵՐ

ՄԻԹԹԱՐԱՆԱԵ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ

յօղուածագիրը համառօտ բայց որոշ գծերով պատկերելէ վերջ ընթերցողին առջև մեր ազգին սարսափի 20 տարւան շրջանը, Ատանայի շրջողերէն սկսելով, յորում անցեալ փառքերով ճակացած ազգ մը զոհ կ'երթար Մահմետի հեռւեղաց հալածաքններուն և քաղաքակիրթ Եւպորայի ժողովուրդներու անձնական շահերուն, որոնք յետ այնքան անարդարութեան, ոչ միայն չպաշտպանեցին առաջապեալ ազգին արգար իրաւունքները, այլ նաեւ ազգերու թուէն դուրս վըտարեցին՝ հակառակ միջազգային իրաւանց. այս ամէն անարդար մոռացութեանց մէջ միայն Ս. Գահանայայեաններն եղան որ ստուգել հայրական զուժ ցուցնցին, մասնաւորապէս յանձին Բնետ. Ժեյի և Պիոս Ժիւի:

Յօղուածագիրը համառօտիւ կը ներկայացնէ Գեմալականաց տիրապետութենէ վերջ, մեր ազգին բնաջնջման սպառնացող նոր վտանգը, որուն հետեանցով նորանոր զաղկապաններ՝ վերջին խեղճութեան մատնուած, կ'ապաւինէին Սիւրիա և Լիբանան՝ իրենց կեանքը ապահովելու համար, ուր ընկերային, ընտանեկան և կրօնական խեղճ կացութիւն մը կ'առաջնորդէ կենաց ծաւրաւէ այդ ազգը գերեզմանին դուռը Միշէ Թուրքիոյ մէջ, հակառակ Լզգանի և այլ միջազգային ժողովուրդներու մէջ հաստատուած «փոքրու» մատուցելուց պաշտպանութեան» օրէնքին, կառավարչէն յառաջ կը մղուի Դէրիփ սէյի 1925 Օգոստոս 19ի ըրած յայտարարութիւնը, որով ամէն միջոց օրինաւոր ընելով, մինչև 1930 վերջ նականապէս բնաջնջով պիտի ըլլուէր Թուրքիայէն հայ տարրը: Թէ ոչքան յաջողած են և պիտի յաջողին նման ծրագրի մը մէջ, մեզի յայտնի ապացոյց են Պոլսոյ և մանաւանդ զաւանդներու մէջ մնացեալներու անստոյգ և դառն վիճակը, և զաղովոզներու կայունածններուն անկայայտնի յափշտակութիւնը: և այս ամէն անիրաւութեանց ի տես, քարացած կը մնան քաղաքակիրթ Եւրոպան և «Ազգաց ղեկերորդներ», հակառակ միջազգային իրաւանց յայտնի մասնագէտներու այլեւայլ անգամներու վճիռներուն:

Յօղուածը կը վերջնայ համառօտ ակնարկով մը Սովիետ չայաստանի ներկայ կացութեան մասին:

Մենք ալ կ'ուզենք վերջ տալ այս ամփոփոյթին՝ յօղուածագրին հետեանալ կոչովք. «Առաջին և անհրաժեշտ պարտականութիւններէն մին լէ՛ այդեօք քաղաքակրթութեան, ազգիչէ ժողովորդի մը մահը, մանաւանդ ազնիւ ցեղի մը, որ այնքան փառաւոր անցեալ ունեցած է»:

Ամէն տարի վարժարանիս մէջ խանդի մըթնորոտ մը կը ձևանայ երբ աշակերտութիւնը ձեռք կը զարնէ թատերական ներկայացումներ, բուն: Այս տարի ալ նոյնքան խանդավառ ոճով բեմին վրայ փայլեցան անոնք հայ-իտալական կրկին ցոյցերով:

Խաչիւրէն ներկայացումը որ տեղւոյս եկեղեցական և պետական ինչպէս և ուսուցչներուն և վարժարանիս բազմաթիւ բարեկամներուն և ծանօթներուն ի պատիւ կը տրուի՝ այս տարի մեծ յաջողութեամբ կատարուեցաւ. նախ փետր. 23ին, ապա տեղի տալով բազմաթիւ բարեկամներու թախանձանքին, կրկուեցաւ 25ին, ներկայութեամբ քաղաքիս Լաֆոնթէն Պատրիարքին, որ հակառակ իր տկար և ծեծ հասակին երկու ժամ սիրով և մեծ խիղճով ունկնդրեց և մեծապէս գնահատեց: Տրամը քրիստոնէական նախկին դարերու դրուագ մըն էր, ուր հեթաւոտներու կը խորտակուէր քրիստոնէութեան առաքնութեան և արեւելին անուղիտօք զօրութեան առջև՝ բարոյական չքեղ և պատկերաւից տրամ՝ որ հանրութեան ծափերը իւրց յառկապէս Վ. Կիրեան, Է. Կիրեան, Բ. Տանթի և Ս. Եփրեմեան սաներու թատերական ներկայացումի յատուկ ձիւքերուն և եռանդին շնորհիւ: Տրամէն վերջ զոյգ մը զաւեշտեղ յաշնորդեցին, մին երգախառն «Աշխարհակ»ը և միւսը, որ ծայր աստիճան հանդ աղցաւ և կէս ժամ ծիծաղեցուց Վենետիկեան ժողովուրդը, ժողովրդական կան կեանքէ առնուած դէպք մ'էր որուն մէջ անմիջեօք խախտած և ամենաշողալ գերասան ներկայացաւ Վ. Կիրեան:

Հայերէն ներկայացումը՝ փայլուն տրամ մը Զիրկեցէի Մետիանան կեանքէն, «Երկարք դիմակը», զգեստներու ճոխութեամբ, պատկերներու զանազանութեամբ, արքունիքի կեանքին հազարումէկ ոխերով, դաւերով, սարսափներով ու մատնութեամբ հնչիչ և տխուր երեւոյթ մ'ուներ մանաւանդ թատերական հանգոյցին լուծումի պահուն՝ Աղեքսանդր Մետիանի եղբրակում մահով: Սակայն՝ յետարաններու դիւթիչ դասաւորումը, գրութեան զգայուն և բարձր հոգին մեծապէս գնահատուեցան հասարակութենէն, չիւթը թէպէտ օտար էր բայց ազգու մասեր ու նէր հայրենիքի, պարսպանաշուութեան և քա-

դրաքաղաքական առողջ հոգեբանութեան շուրջ, քիչ մը Մաթիսուիլեան հոգիով. ազատութեան յաղթանակն էր արիւնի գնով, ոչ անձին ալ թխամիտին:

Տրամին հոգեբանական բարձր և դժուարաւ գոյն դերերը փայլուն կերպով անձնաւորեցին առաջնապէս Ա. Պալեան, Յ. Եւրամեան, Յ. Սիւրմէլեան, Գ. Փահլուքեան ինչպէս նաեւ Է. Քաշարեան, Վ. Զարեան, Յ. Քաշեայեան, Զ. Մօսիկեան, Ս. Մուրատեան, Դ. Ազարեան ևն:

Աս արիւնագոյն տրամն ալ համեմեց վերն յիշուած վնեցեական բարբառով գտեալը՝ ծիւծաղի և ծափերու տարափներով:

Ամբողջ Հայ գաղութն և վանքի Հայրերն և աշակերտութիւնը գոհ տպաւորութեամբ ծափաւարեցին, գնահատութեան խոր արտայայտուած թիւներն ընծայելով եռանդին և քաջակութեան վարժարանին սաներուն՝ որոնք խլելով իրենց ուսմունքէն թանկագին ժամեր, գիտցած էին զանոնք նուիրել և օգտագործել հաւասարապէս քանիւ և կրթական հիւղի, նպատակով մը որ անուրանալիօրէն կարեւոր դաստիարակութեան մէջ իր բազմապիսի բարդ դերերով:

ՄԻՆԱՆ

Մարտ 23ին Կիրակի օրը՝ Միւսնու Ուսանողարանին մէջ՝ հոգի թատերական և երաժշտական հանդէս մը տրուեցան, կազմակերպուած Միւսնու Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէն, որ այս տարւան իր երկրորդ հանդէսով՝ անգամ մը եւս ցոյց տուաւ Միւսնուի գաղութին իր գործունէութիւնը: Այս թատերական հանդէսները, և ուրիշ նման հաւաքոյթիները կազմակերպուած վերոյիշեալ միութեանս կողմէն, մեծ կարեւորութիւն մ'ունին տեղւոյս գաղութին համար, որովհետեւ ազգային շրջանակ մը կը ստեղծուի, ուր կարելի կ'ըլլայ զգալ օտար երկրի մէջ ընտանի միջնորդ տը:

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասերէ. թատերական և երաժշտական: Դերակապցումը սկսաւ Զուխանեանի «Լիլյակիձի» խօր խօր աղա»-ի եղանակով որուն յաջորդեց Ֆրանգիի «Արաբական Յայդդեք»ը. այս կտորները բուն ծափերու արժանացան:

Փոքր ընդհատումէ մը ետքը վարագոյրը բարձրացաւ Ե. Օտեանի և Պ. Կիւրճեանի «Զարալլը» Արթիւր Ալա» պոստական կեանքէ առնուած հանրածանօթ լեզուով. դերակատարները խիստ լաւ կերպով կատարեցին իրենց մասերը, իւրա-

քանչիւր կենդանացնելով մեր սննման երգիւծաբան Ե. Օտեանի «Տիպեր»ը, զոր երկուքի կրնանք բաժնել «Ալաթուրա»-ի և «Ալաֆրա»-ի կա»-ի հետեւողները. այսպէս Պր. Կ. Գասպարեան Զարալլը Արթիւր Ալա-ի դերին մէջ տեղծեց կատարեալ տիպար մը՝ մեր անցեալ դարու յետաճաց աղաներուն, որոնք լաւ միմայն իրենց պապական աւանդութիւններուն մէջ կը տեսնէին. գիտութիւնը, զարգացումը և յառաջադիմութիւնը՝ իրենց համար տեսակ մը ոճիւր էր. Պ. Կ. Գասպարեան այնչափ քնական կատարեց իր դերը որ շատ անգամներ խլեց ծափահարութիւններ: Դուրսէն յաջող էին միւս աղաներու դերերուն մէջ Պր. Ա. Կէօքչեան որ փեսացուի հոգիւր առած՝ իր ամբողջ կողովութեամբ և անհարկութեամբ կը կարծէ մեծ մէկը ըլլալ Պր. Գ. Փարզապետը և Պր. Գ. Վարդանեան եւս յաջողութեամբ կատարեցին իրենց մասերը:

Տիկին Եւփիմէի դերը կատարեց Պր. Հանրի Թախթեան, գաղութէն ճանչցուած և սիրուած երիտասարդ մը իր թատերական լաւ յատկութիւններուն համար. այս անգամ կ'ընէ դերի մէջ ֆիւլիկիզմի շատագոյնութեան մասը ստանձնեց. զարմանազգի գեղեցիկ տիկին մը դարձնէ էր, նոյն իսկ ձայնը կանացի քերչութիւն և մեծ նմանութիւն ստացնէ էր. Պր. Հ. Թախթեան շատ լաւ կերպով ուսումնասիրած էր իր դերը՝ կատարելով այն ստանձն լաւ, որ ներկայ կիւների անգամ զարմանքի և նախանձի արտայայտութիւններ ցոյց կու տային, որովհետեւ կանացի պոսիկ գաղտնիքներն անգամ չէին վրիպած անոր աչքէն:

Պր. Մ. Մազոզեան «Ռոզի» դերին մէջ ցոյց տուաւ որ, կարմրած աննմանի երիտասարդաները, կրնան գեղեցիկ և փափկասուն օրիորդներ դառնալ ընթին վրայ, հրապուրելով և հնարաբարելով հանդիսականները, նոյն իսկ խաբելով զոմանս որոնք կը կարծէին տեսնել գաղութին օրիորդներէն մին, մինչդեռ դերակատարը արուեստական կանացի կարողութիւններով օժտուած երիտասարդ մըն է:

«Ալաֆրանկա»-ի հետեւողները նոյնպէս յաջողեցան, այսպէս Տոքթորի դերին մէջ՝ Պր. Ս. Քէօքչեան ծիծաղաշարժ ապուրիւնով խաղը համեմեց. Պր. Զ. Մուրթեան տուաւ տիպար մը փաստաբանի, որ իր լեզուի արագութեամբ և ճարպիկութեամբ ամենէն վարժ դատարարի իսկ կրնար խաբել: Պ. Ս. Քիւրճեան շատ յաջող էր չեկնել պըրըխը խաղա յիբի խմբորդ

գերին մէջ, ստեղծելով մին այն դէմքերէն՝ որ իրենց թերթը և գաղափարը առաջ կը տանին:

Բնական և դերասանական երևոյթով մը կառարեց Պր. Ռ. Ճանիկեան «Ըն ընդ հոգաոյց քում խաֆայր, այր բն զիմ ուրուարդը» վարժապետին դերը, այդ նուիրական անձը որ այնքան զայրոյթ առաջ կը բերեր մեր Ալաթուրքա յետաժողաց աղաներուն մէջ:

Պ. Յ. Գասգանտիլեան՝ իր ուսմանայ ուսանողի դերին մէջ կատարեալ էր: Յաջող էր նաև Պր. Բ. Եղիազարեան իր գերին մէջ: Անհրաժեշտ է նաև յիշել յուշարարը Պր. Փ. Նորհատեան՝ որ զաւելոյն դժուարագոյն մասերուն յուշարարութիւնն ալ յաջող կատարեց:

Ջաւեշտին յաջողեցին խմբերգներն, Սիւնիին Լիբօ լէ լէ, և Սարիի հովին մեւսիմ. Կոմիտաս վրդ. Սարիի վրով գնաց, Երի երի երի ճան, Կուժն առայ, Գնա գնա, և Ո՛հ ինչ քաղցր բան:

Մայրենի քաղցր եղանակները յուզեցին հանդիսականները որ անձկութեամբ մտիկ կ'ընէին: Մասնաւոր յաջողութիւն գտաւ և կրկնուեցաւ «Կուժն առայ» զոր երգից գեղեցիկ ձայնով, շատ քաղցր և զգայուն Պր. Հ. Պայեան, ընկերակցութեամբ խմբերգին:

Երաժշտական բաժնի ամենայաջող կերպով կատարեցին տաղանդաւոր Ալեմշահ երեք եղբայրները. վարիչը Պ. Գուրգէն Ալեմշահ, որուն ջանքովը կազմակերպուած էր այս մասը, մեծ գնահատութեան և ծափահարութեանց արժանացաւ իր այս դժուարին և ճաշակաւոր պատրաստած յայտարարին համար:

Հանդիսականները շատ ուրախ և շատ զոհ սրտով մեկնեցան, գնահատելով մեծապէս Միլանու Հայ Ուսանողական միութիւնը, որ այսպէս գեղեցիկ հանդէսներ կը կազմակերպէ իր գաղութին համար, ու հարթելով շատ մը դժուարութիւններ և զոհողութիւններ ընելով, կը ջանայ ամէն կերպով միշտ վառ պահել ազգային շունչը այս փոքր գաղութին մէջ:

Միլան

Ս. Գ.

ԲԱՆՈՒՋ

Երեքշաբթի, 4 մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սեւրի թաղապետական թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական անդրադիտի հանդէսը, պատ. նախագահութեամբ Բաբիգի Միխիլայեանց մեծաւոր Գեղյ. Հ. Յովհ. Վրդ. Թորոսեանի, և ի ի ներկայութեան Կաթ. Պատուիրակ Թորոս

Սրբազանի, Գեղյ. Քէտիճեան Վրդ. Մ. Ռ. վարժարանի նախկին սանուց միութեան ատեալապետ Սիմ. Գ. էֆ. Սինապեանի, Որբեր. հանի, Չօպանեանի, Թէքէեանի, Յ. Ասպետի, Խանզատեանի, և ուրիշ Բարիգահայ ակաւաւոր դէմքերու:

Հակառակ տեղոյն հեռաւորութեան և լուր օրուան հաղագամեցին, սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր հետաքրքիր հանդիսականներու բազմութեամբ մեծ իշխան Հ. Բագրատունի, բեմ բարձրանալով իր ցաւը կը յայտնէ որ հայ ազգը չունի տակաւին իր դասական թատերգութիւն. ներք և թէ հայ դերասաններուն մեծամասնութիւնը կ'անգիրտանայ լեզուին և առողջանութեան գաղտնիքները:

Հուսկ վեր հանելով Միխիլայեանց դերը իբր ջանակիրները հայ թատրոնին, կը բացատրէ հասարակութեան թէ անոնք, Սեւրի այս պատմական միջավայրին մէջ, պատմական թուական մը կ'արձանագրեն հրամաններով բարիգահայ հանրութեան, դասական և տաղաչափեալ թատերգութիւն մը, «Թեոդոր Սալհունի»:

Կը ներկայացուի նախ ֆրանսերէն լեզուով բարոյալից պատկեր մը, «Սատան» որ իր խորհրդանշանութեամբ մեծապէս կ'ազդէ ներկաներուն վրայ:

Հուսկ, Հ. Մ. Վրդ. Նուրիխանի «Թեոդոր Սալհունի» 4 արար տաղաչափեալ ողբերգութիւնը ազգային կեանքէ անուառ, ծափեր և արցունքի կաթիլներ կը խլէ հասարակութենէն: Մուրատեան սաներէն ուսմաք հոս ցոյց տուին դերասանի կատարեալ յատկութիւններ, և յարգեցին հայերէն առողջանութեան դժուարին կանոնները:

Իսկ Հ. Ա. Վրդ. Տիրոյեանի «Գողցուած սաղ» 2 արար գաւելտը, ընդհանուրի ծիծաղին մէջ փակեց հանդէսը. ժամը 6 ու կէսին ներկաները մեկնեցան զոհ տրամադրութեամբ, քաջալերել վերջ Մուրատեան սաներուն աշխատանքը, և իրենց հիացմունքն ու յարգանքը յայտնելով Միխիլայեան Միաբանութեան՝ որ ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ներկային մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ թատրոնին, իբր գործնական ազգային մը իր սաներուն դաստիարակչական և կրթական դժուարին զործին:

Կ'արժէ հոս գնահատել աշխատանքը իշխան Բագրատունի և Պ. Արայ Պարթեանի, որոնք իրենց սիրայօթար աշակերտութեամբ մեծապէս նպաստեցին հանդէսին յաջողութեան:

Յ. Տոպանեան

